

Serie Welzijn

Ondanks systemen zoals KoeKompas miste Nederland nog een dierwelzijnsscore die aansluit bij het Europese Welfare Quality. Veeteelt besteedt in een vierluik aandacht aan het praktijkproject Welzijnsmonitor, waarbij de sector ervaring opdoet met criteria die het welzijn beïnvloeden en die later mogelijk onderdeel worden van KoeKompas.

Deel 1: Voer en water

Deel 2: Huisvesting

Deel 3: Diergezondheid

Deel 4: Gedrag

Projectleider Frank van Eerdenburg: 'Een koe ligt in de wei tien procent van de tijd met de benen gestrekt'

Omgang boer met koe lastig te scoren

Hoewel de omgang met het vee doorgaans goed in orde is, zijn er verschillen tussen bedrijven. De ontwijktest maakt dat inzichtelijk en weegt mee in de Welzijnsmonitor. Ook het aantal dagen weidegang bepaalt of een bedrijf voldoende scoort voor gedrag.

tekst **Florus Pellikaan**

De zestig deelnemende melkveehouders binnen praktijkproject Welzijnsmonitor waren er duidelijk over: het gedrag van de koeien beïnvloedt voor een belangrijk deel het eigen werkplezier. 'En de meeste veehouders weten ook dat ze het gedrag van de koe zelf beïnvloeden. Hierdoor is de omgang met het vee op melkveebedrijven gemiddeld genomen ook prima voor elkaar', zegt Gineke Hoogeveen, dierenarts bij ULP in Harmelen. Ze fungeerde als waarnemer binnen het project voor de groep met vijftien deelnemende veehouders in het midden van het land.

Koppels reageren verschillend

De omgang met het dier is duidelijk verbeterd ten opzichte van vroeger, merkt Maarten den Hollander, inseminator bij CRV in de dagelijkse praktijk. Toch merkt hij verschillen tussen het gedrag van koeien op de diverse bedrijven. 'Bijvoorbeeld op bedrijven die veel naar de keuring gaan, zijn de koeien soms zelfs bijna te mak, terwijl op andere bedrijven de koeien door het gedrag van de veehouder echt schrikachtig zijn.'

De andere erfbetreders onderstrepen de conclusie van Den Hollander. 'Veehouders bij wie de koeien schrikachtig zijn, hebben dat vaak helemaal niet in de gaten, omdat ze geen vergelijking hebben. Ook de mate van agressie binnen het koppel verschilt tussen bedrijven', vertelt Hoogeveen. Edith Finke, begeleider vanuit DLV, vult aan: 'Daarom is gedrag van de koe een onmisbaar element bij het in beeld brengen van het welzijn.'

Binnen het praktijkproject, dat eind oktober na drie jaar afloopt, is – in opdracht en met financiering van de overheid en de sector, medegefinancierd door ZuivelNL – gewerkt aan een praktische welzijnsscore. De criteria daarvoor zijn vervolgens geïntegreerd in het huidige KoeKompas tot KoeKompas Bèta.

Veel welzijnsitems bleken in de vorige delen van deze serie af te lezen uit de omgeving van het dier in plaats van via tijdrovende observatie van het dier die het Europese referentiesysteem Welfare Quality hanteert. 'De boxdiagonaal bleek tijdens het project bijvoorbeeld een perfecte voorspeller voor hoe lang het duurt voordat een koe gaat liggen. En het meten van die diagonaal is praktischer en sneller dan observeren hoe lang het duurt voordat twintig koeien gaan liggen vanaf het moment dat ze in de box stappen', vertelt Frank van Eerdenburg, universitair hoofddocent aan Universiteit Utrecht en medeprojectleider van Welzijnsmonitor. 'Maar het gedrag van de koe in het koppel en de omgang van veehouder met koe is niet te voorspellen, dat moet je observeren.'

Binnen het project is ervoor gekozen om de ontwijktest of, anders gezegd, de benaderingsscore aan het voerhek te gebruiken om het koegedrag in beeld te brengen. De waarnemer neemt hiervoor afstand tot een koe die aan het voerhek vaststaat, en benadert deze in een rustige beweging. De afstand tussen waarnemer en koe op het moment dat de koe een stap terug doet, is bepalend voor de score. 'Er zijn bedrijven waar maar één of twee

dieren uit de steekproef een stap terug doen en op andere bedrijven staat het merendeel van alle koeien direct schrap in het voerhek', vertelt Hoogeveen. De benaderingsscore wordt ook gebruikt als voorspeller voor de mate van agressie in het koppel. 'Hoe groter de agressie, hoe langer de vluchtafstand', weet ook Den Hollander.

Gedurende de looptijd van het project bleek de score niet altijd voldoende te zeggen over hoe dieren op de veehouder reageren. 'Niet in ieder koppel reageren dieren hetzelfde op vreemden. In stallen waar nooit vreemden komen, schrikken koeien sneller', geeft Finke aan. Daarom wordt in de eindrapportage de aanbeveling gedaan om de relatie tussen boer en koe voortaan te scoren door de veehouder op de roosters een vast percentage koeien te laten benaderen, waarbij de waarnemer observeert wanneer de koeien een stap terug doen.

Beter welzijn in de wei

In de afsluitende enquête gaven volgens Hoogeveen twee van de zestig deelnemende veehouders aan de fokkerijstrategie op gedrag aan te passen naar aanleiding van de gedragswaarneming. Vier veehouders gaven aan hun koeien rustiger te gaan behandelen.

Naast het beoordelen van het koegedrag bevat het principe 'gedrag' ook het wel of niet weiden van koeien. 'Onze opdracht was om een praktisch systeem te ontwikkelen dat zo veel mogelijk overeenkomsten heeft met Welfare Quality en daardoor hebben we ook weidegang

als criterium overgenomen', licht Van Eerdenburg toe. 'Weidegang hoort ook in een welzijnsscore, want vele onderzoeken laten zien dat een koe, onder bepaalde condities zoals schaduw op hete dagen, gewoon een beter welzijn heeft in de wei.' Desgevraagd licht Van Eerdenburg die conclusie toe. 'Gemiddeld genomen ligt een koe bijvoorbeeld tien procent van de tijd dat ze ligt op haar zij met de benen gestrekt. Dat kan in de ligboxenstal niet en dat beperkt dus het welzijn van de koe.'

Besluit over KoeKompas Bèta volgt

Hoewel het koecomfort tegenwoordig sterk is verbeterd, kan volgens Van Eerdenburg een koe in een ligboxenstal bijvoorbeeld ook moeilijk vluchten. 'Maar ik zeg daarmee niet dat een koe onder alle omstandigheden naar buiten moet. Driehonderd koeien bij dertig graden in de schaduw van twee bomen is ook geen welzijn natuurlijk.'

De waardering voor weidegang binnen de Welzijnsmonitor gaat naargelang het aantal dagen dat de koeien weiden. Naar aanleiding van het project stelden elf van de zestig melkveehouders te gaan weiden of hun beweidingsstrategie aan te gaan passen zodat meer weiden mogelijk is. Zonder weidegang is een score van goed of excellent binnen het principe 'gedrag' van de Welzijnsmonitor niet te behalen. 'Maar ook een veehouder zonder weidegang kan voor heel KoeKompas Bèta wel een voldoende halen voor de totaalscore als er op de andere principes heel goed wordt gepresteerd', weet Hoogeveen.

Na de eindrapportage van het project Welzijnsmonitor later dit jaar beslissen de opdrachtgevers over eventueel vervolgonderzoek en het implementeren van KoeKompas Bèta in de praktijk. |

Louis Vernooij: 'Nieuwe vaarzen aai ik af en toe een keer over de kop'

Aan sprekende voorbeelden geen gebrek bij de vraag aan melkveehouder Louis Vernooij uit Woerden voor welke veranderingen het project Welzijnsmonitor heeft gezorgd. De reden: 'We gaan hier altijd voor maximaal resultaat, maar

sommige dingen zie je zelf niet. Wanneer geopperde verbeteringen eenvoudig zijn en niet te veel kosten, proberen we ze zeker.'

Tijdens de waarnemingsronden voor de Welzijnsmonitor bleek bijvoorbeeld de waterflow uit de sneldrinkers te laag vanwege te weinig druk vanaf de openbare waterleiding. 'Hierdoor namen koeien te weinig water op in de tijd dat ze dronken. Met twee grote waterbakken in de stal hebben we het probleem tijdelijk opgelost. In de toekomst willen we investeren in een eigen waterbron, waarbij een hogere druk mogelijk is.' Ook verhoogde Vernooij bijvoorbeeld de hoogte van de keerbuis in de dubbele rij ligboxen, waardoor de koeien meer kop-

ruimte hebben bij het opstaan. De roosters bij zowel de melkkoeien als het jongvee werden opgeruwd en om het aantal kale hakken te verlagen werd het stofvrije scherpe zaagsel vervangen door fijn gemalen koolzaadstro.

Ook wat gedrag van de koeien betreft, streeft Vernooij naar een goed resultaat. 'Nieuwe vaarzen die aan het voerhek staan, aai ik af en toe een keer over de kop, tot ze niet meer bang achteruit in het voerhek gaan hangen. En met heel zenuwachtige koeien fok ik niet verder, want die maken ook de rest van het koppel onrustig met stress als gevolg', stelt Vernooij. 'Ik ben ervan overtuigd dat de puntjes op de i zich terugbetalen, ook die voor welzijn.'